

Özgül öğrenme bozukluğu tanısı olan çocukların depresif belirtileri ve benlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü

The investigation of the relationship between depressive symptoms and self-perception in children diagnosed with specific learning disorder: The mediator role of difficulties in emotional regulation

Halime Şenay Güzel¹, Gözde Akkaya², Meltem Altuntaş³

¹Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye <https://orcid.org/0000-0002-5345-6947>

²Psk., Leksia Kişisel Gelişim ve Danışmanlık Merkezi, Ankara Türkiye <https://orcid.org/0000-0001-6547-1354>

³Psk., Özel Eryaman Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Ankara, Türkiye <https://orcid.org/0000-0002-4754-4377>

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı özgül öğrenme bozukluğu tanısı olan çocuklarda benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü'nün depresif belirtileri ne ölçüde yordadığını incelemektir. Bunun yanı sıra depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünün araştırılması da bir diğer amaçtır. **Yöntem:** Araştırmanın örneklemini 10-14 yaş aralığında ÖÖB tanısı olan klinik grup (n= 156) ve sağlıklı kontrol grubu (n= 170) olmak üzere toplam 326 katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Piers Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Çocuklar İçin Depresyon Ölçeği, Duygu Ayarlama Ölçeği ve Demografik Bilgi Alma Formu kullanılmıştır. **Bulgular:** Çalışma sonuçlarına göre ÖÖB'li grubun kontrol grubuna göre anlamlı olarak depresyon ve duygu düzenleme güçlüğü puanları daha yüksek; benlik algısı puanları ise daha düşüktür. ÖÖB'li çocuklarda benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü, depresif belirtileri anlamlı olarak yordamaktadır, kontrol grubunda ise benlik algısının depresif belirtileri yordadığı belirlenmiş ancak duygu düzenleme güçlüğü'nün depresif belirtiler üzerinde etkisinin olmadığı görülmüştür. Aracı rol analizleri, ÖÖB'li çocuklarla duygu düzenleme güçlüğü'nün, depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide kısmi aracı etkisi olduğunu göstermiştir. **Sonuç:** Klinik grup ile kontrol grubunun karşılaştırılmasından elde edilen sonuçların alar bazın ile tutarlıdır. Klinik grupta depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün kısmi aracı rolü olduğunun bulunması, ÖÖB'li bireylerin genel işlevselliğinin artırılmasına yönelik geliştirilecek müdahale programları için önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Özgül öğrenme bozukluğu, depresif belirtiler, benlik algısı, duygu düzenleme güçlüğü

(*Klinik Psikiyatri Dergisi* 2020;24:)

DOI: 10.5505/kpd.2020.24008

SUMMARY

Objective: The aim of this study was to determine to what extent the self-perception and difficulties in emotion regulation are predictors of depressive symptoms in children diagnosed with specific learning disorder (SLD). Furthermore the other aim was to investigate the mediating role of the difficulties in emotion regulation in the relationship between depressive symptoms and self-perception. **Method:** The study sample was consisted of 326 participants among 10-14 ages, clinical group diagnosed with SLD (n = 156) and healthy control group (n = 170). Piers Harris Children's Self-Concept Scale, Children's Depression Scale, Emotion Adjustment Scale and Demographic Information Form were used as data collection tools. **Results:** According to the results depression and difficulties in emotion regulation scores of the SLD group were significantly higher; self-perception scores were lower than control group. It was found that self-perception and difficulties in emotion regulation significantly have predicted depressive symptoms in children with SLD; self-perception has predicted depressive symptoms in control group but difficulties in emotion regulation had no effect on depressive symptoms in this group. The mediator role analysis results have showed that difficulties in emotion regulation had a partial mediating role between depressive symptoms and self-perception in children with SLD. **Discussion:** The results obtained from the comparison of the clinical and the control group are consistent with the literature. The finding that difficulties in emotional regulation has a partial mediating role in the relationship between depressive symptoms and self-perception in SLD group is important for the intervention programs which will develop to increase the global functionality of individuals with SLD. **Key Words:** Specific learning disorder, depressive symptoms, self-perception, difficulties in emotion regulation

GİRİŞ

Bugün kullanılan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı'nın son sürümünde (DSM-5) nörogelişimsel bozukluklar başlığı altında sınıflandırılan özgül öğrenme bozukluğunun (ÖÖB) temel özelliği akademik becerileri öğrenmede yaşanan güçlükler ve akademik performansın bireyin kronolojik yaşının çok daha altında olmasıdır. ÖÖB'nin okuma bozukluğu (disleksi), yazılı anlatım bozukluğu (disgrafi) ve matematik (diskalkuli) bozukluğu ile giden olmak üzere üç tipi bulunmaktadır ve akademik alanlarda yaşanan bu güçlükler, zihinsel engellilik (intellectual disability) veya genel gelişim geriliği, işitme veya görme engelleri, nörolojik bozukluk veya kullanılan dil ile ilgili yaşanan zorluklarla açıklanamamaktadır (1).

Akademik zorlukların yanı sıra ÖÖB tanısı olanlarda davranış sorunları veya sosyal beceri eksikliği (2) görülmekte, bu kişiler daha fazla akran reddi yaşamaktadırlar (3,4). Dolayısıyla akademik, davranışsal ve sosyal eksiklikleri göz önüne alındığında ÖÖB'li çocuklar, bu üç benlik kavramı alanında kendilerini daha az olumlu algılamaktadır. Bu tanıya sahip çocukların okul performansları ve öğrenme becerilerindeki düşüklüğe bağlı olarak yaşadıkları olumsuz deneyimler, kendi benliklerine ilişkin algılarını olumsuz etkilemektedir (5). Bu çocuklar sadece akademik değil davranışsal ve sosyal sorunlar da yaşadıkları için kendilerini daha az kabul edilebilir olarak algılamakta ve olumsuz benlik değerlendirmeleri ÖÖB tanısı olmayan akranlarından daha fazla olabilmektedir (6,7). Nitekim Daryl Bem (8,9) tarafından bireylerin kendi davranışlarını gözlemleyerek kendilerine ilişkin bir tutum geliştirmesi olarak tanımlanan benlik algısının, benlik saygısı ile pozitif olarak ilişkili olduğu çok sayıda çalışmada gösterilmiştir (5,10,11,12). Çok çaba sarf etmesine rağmen yine de akademik olarak başarısız olma, ÖÖB tanılı çocukların bu tanıya sahip olmayanlara göre daha düşük benlik saygısına sahip olmasına neden olmaktadır (13,14). Yapılan bir başka çalışmada normal gelişim gösteren yaşlıtlarına göre ÖÖB'li çocukların olumsuz benlik algısına sahip olduğu, bu çocukların kendilerini daha farklı buldukları bildirilmiştir (15). Bu durum bilişsel ve akademik alanda dene-

yimledikleri zorlayıcı yaşantılardan dolayı bu çocukların benliklerine ve yeteneklerine yönelik olumsuz değerlendirme eğilimi göstermeleriyle açıklanmaktadır (16).

Kişinin kendini algılama biçiminin veya benlik değerlendirmelerinin, depresyon için oldukça önemli olduğu ortaya konulmuştur (17,18). Nitekim ÖÖB, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu (DEHB), karşıt olma karşı gelme bozukluğu (KOKGB) ve davranım bozukluğu (DB) gibi çok sayıda başka bozukluklarla eş tanılanmakla birlikte (19), bu çocukların yaklaşık olarak %20'sine depresyon bozukluğu tanısı konulmaktadır (20). ÖÖB tanılı çocukların, bu bozukluğu olmayanlara göre daha çok depresyon bozukluğu tanısı aldığı birçok çalışmada gösterilmiştir (21,22,23,24,25). Kendilerini iyi bir şekilde ifade edememele de olumsuz yaşantılarına eklenmesinde bu durum onların depresif belirtilerini artırarak benlik saygılarını düşürmekte (26,27) ve hatta intihar girişimlerini tetikleyebilmektedir (13).

Duygu düzenleme ise bireyin duygusal olarak uyarılmasını düzenleyebilme kapasitesi olarak tanımlanmakta ve onun çevresiyle en uygun düzeyde etkileşimi sağlamasına yardımcı olmaktadır (28). Duygu düzenlemenin etkisi bilişsel, davranışsal, duygusal ve fizyolojik süreçlerde kendini göstermektedir (29). Aynı zamanda bireyin sosyal yaşamına etkide bulunmakta, var olan ilişkilerin sürdürülmesinde ve bu ilişkilerinin nasıl olduğuna yönelik değerlendirilmesinde önemli bir role sahip olmaktadır (30,31). Duygu düzenlemenin çocuklar üzerindeki etkisi incelendiğinde onların hem akademik başarısını hem de sınıf içi davranışlarını şekillendirerek akran ve öğretmenleriyle kurduğu ilişkinin niteliğini belirlediği ortaya konulmuştur (32). Duygu düzenleme becerisi ve davranışsal kontrol düzeyi yüksek olan çocukların, yaşlıtları tarafından kabul görmesi artmakta ve bu durum çocukların öğrenme süreçlerini de etkilemektedir (33). Akran ilişkilerinde duygu düzenlemede yaşanan zorluklar, çocukların sosyal alanda olumsuz benlik algılarının gelişmesine neden olmakla birlikte akran reddi ve sosyal izolasyona karşı incinebilirliklerini arttırmaktadır (34). Olumsuz duyguyu azaltma veya olumlu duyguyu arttırmada

yaşanan güçlükler duygu düzenleme yeteneğindeki eksiklikleri içermekte ve depresyon gibi çeşitli psikopatolojilerin gelişiminde rol oynamaktadır (35). Depresif belirtiler ve duygu düzenleme ilişkisinin incelendiği çalışmalarda duygularını düzenlemede zorluk yaşayan çocuk ve ergenlerin, zorluk yaşamayanlara göre depresif belirtiler ve problemleri davranışlara sahip olma riskinin daha yüksek olduğu gösterilmiştir (36,37,38,39,40). Akranları tarafından damgalanmaya maruz kalan ÖÖB tanısı olan çocuklarda düşük benlik saygısı ve depresyon bozukluğunun daha çok görüldüğü (41,42), kötü muameleye maruz kalmanın ise çocuklarda duygu düzenleme becerilerini olumsuz yönde etkilediği ve bunun da anksiyete ve depresif belirtilerle ilişkili olduğu belirtilmiştir (43).

Özetle özgül öğrenme bozukluğu, bireylerin psikolojik, sosyal ve duygusal alanlarda zorluklar yaşamasına neden olmaktadır. Bireyi birden fazla alanda etkileyen bu nörogelişimsel bozukluk hakkında daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir. Her ne kadar bu tanıya sahip çocukların daha çok depresyon bozukluğuna sahip olduğu (20,21,22) ve düşük benlik algısı belirttiklerini ortaya koyan çalışmalar olsa da (15,16) depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünü inceleyen bizim rastladığımız bir çalışma bulunmamıştır. Oysa duygu düzenlemenin bireylerin akademik başarısı, sosyal yaşamı ve genel olarak psikolojik iyilik hali ile ilişkili olduğu göz önünde bulundurulduğunda ÖÖB tanısı olan çocuklar üzerindeki etkisinin kontrol grubuyla karşılaştırıldığında daha önemli olduğu söylenebilir. Sonuç olarak bu çalışmanın amacı ÖÖB tanılı grup ile kontrol grubunu karşılaştırarak her iki grupta benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü'nün depresif belirtileri yordama düzeyini görmek ve depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünü incelemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın örneklemini 10-14 yaş aralığında ÖÖB tanısı almış ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinden bireyselleştirilmiş eğitim programı desteği alan 168 öğrenci ile herhangi bir gelişimsel

bozukluk/psikiyatrik tanısı olmayan 193 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklemin büyüklüğüne G*POWER programı kullanılarak karar verilmiştir. Öncelikle Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı olan özel eğitim merkezlerinden seçkisiz olarak atanan beş merkezde eğitim alan öğrenci ve ailelerine ulaşılmıştır. Bir başka ruhsal bozukluğu olanlar, fiziksel engeli bulunanlar ve çalışmaya katılmak istemeyenler çalışmanın dışında tutulmuştur. Kontrol grubu için de Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı okullar arasından seçkisiz olarak atanan beş okuldaki öğrencilerden veri toplanmıştır. Bu okullardaki çocukların doldurduğu genel bilgi alma formundaki cevaplara ("Daha önce hiç psikolojik/psikiyatrik tedavi aldınız mı? Eğer tedavi aldıysanız ne olduğunu yazınız" gibi) ve rehberlik birimlerinde görev yapan kişilerden alınan bilgilere dayanarak herhangi bir psikiyatrik bozukluk tanısı olmayanlar çalışmaya dâhil edilmiştir. ÖÖB tanılı grupta demografik bilgi formunu ve ölçekleri tam olarak doldurulmayan 10 katılımcı çalışmanın dışında tutulmuştur. Çalışmanın bağımlı ve bağımsız değişkenlerinin tümü göz önüne alındığında ÖÖB tanılı grupta uç değere sahip iki katılımcı, kontrol grubunda ise bir katılımcı Mahalanobis $\leq 0,001$ düzeyine göre belirlenmiş ve analiz dışı bırakılmıştır. Böylelikle analizler ÖÖB grubunda 156, kontrol grubunda ise 170 katılımcı üzerinden yapılmıştır. ÖÖB grubunda 72 kız (%46,2), 84 erkek (%53,8); kontrol grubunda 85 kız (%50), 85 erkek (%50) bulunmaktadır.

İşlem

Bu çalışmadaki veriler Aralık 2019–Şubat 2020 tarihleri arasında toplanmıştır. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu'ndan alınan 13.11.2019-18 karar nolu etik kurul onayı ve Ankara Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğü 24650819 numaralı etik onay kararı akabinde özel eğitim kurumlarında bireyselleştirilmiş eğitim programı desteği alan öğrencilere ve ailelerine araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve onamı alınanlar çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya davet edilen öğrenci ve ailelerine bilgilendirilmiş onam formu verilmiştir. Veriler kurum ortamında öğrenciler ve anneleri tarafından ölçeklerin doldurulması yoluyla toplanmıştır. Aynı prosedür Ankara İl Milli Eğitim

Müdürlüğü'ne bağlı olan okullardan veri toplarken de kullanılmıştır ancak farklı olarak ebeveynlerden kapalı zarf ile ölçekleri okula göndermeleri istenmiştir. Sıra etkisini kontrol etmek amacıyla ölçekler, katılımcılara farklı sıra ile verilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Bu formda katılımcılara yaş, cinsiyet, devam ettikleri sınıf düzeyleri, anne-baba eğitim düzeyi, ne kadar süredir özel eğitim desteği aldıkları gibi kendilerine ilişkin sorular sorulmuştur. ÖÖB tanısı olan ve olmayanlar için ayrı formlar hazırlanmıştır.

Piers Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği: Piers ve Harris (44) tarafından geliştirilen ölçek 9-20 yaş aralığındaki bireylerin kendileri hakkındaki duygu, düşünce ve tutumlarını incelemektedir. Ölçeğin yanıt kategorisi "Evet" ve "Hayır" dan oluşmaktadır ve Türkçe'ye uyarlama ve geçerlik çalışmaları Çataklı ve Öner (45) tarafından yapılmıştır. 10-19 yaşları arasında düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyli öğrencilerden oluşan 1520 kişilik bir örnekleme çalışılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun da faktör analizi sonuçları orijinal formuna çok yakın bulunmuştur (%41,7) ve Cronbach Alfa değeri 0,74 olarak hesaplanmıştır. "Davranış, zekâ ve okul durumu, bedensel görünüm, kaygı, gözde olma (popülerlik) ve mutluluk" olmak üzere 6 alt boyutu vardır. Bireyin ölçekten yüksek puan alması kendisi hakkında olumlu, düşük puan alması ise olumsuz düşünce ve duygulara sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin kesme noktası bulunmamaktadır ve ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 0, en yüksek puan 80'dir. Elde edilen puanlar, ortalama, standart sapma, yüzdelik sıralama ve T puanı tabloları kullanılarak değerlendirilmektedir (46). Bu çalışmada ölçeğin toplam puanının iç tutarlık katsayısı 0,96 iken alt ölçeklerinki ise 0,74 ile 0,87 arasında değişmektedir.

Çocuklar için Depresyon Ölçeği: Kovacs (47) tarafından geliştirilen ve 27 maddeden oluşan ölçek 6-17 yaşları arasındaki bireylere depresyon düzeyinin belirlenmesi amaçlı uygulanmaktadır. Her maddede üç ifade vardır ve çocuktan son iki hafta için kendisine en uygun cümleyi seçmesi iste-

nilmektedir. Ölçekten alınan puan ne kadar yüksekse depresyon o kadar ağır anlamına gelmektedir. Ölçekte on üç madde ters puanlanmaktadır. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Öy (48) tarafından yapılmıştır. Türkçe formunun test tekrar test güvenilirliği 0,80 olarak bulunmuştur. Ölçüt bağımlılığı geçerlik katsayısı 0,61 olarak saptanmıştır. Madde toplam puan korelasyonları 0,14 ile 0,52 arasında hesaplanmıştır. Toplam puan için Cronbach Alfa değeri 0,77 ve test yarılama tekniğiyle hesaplanan iç tutarlılık katsayısı 0,81 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin toplam puanının iç tutarlık katsayısı 0,92 olarak hesaplanmıştır.

Duygu Ayarlama Ölçeği: Bu ölçek Shields ve Cicchetti (28) tarafından 6-13 yaş grubundaki çocukların duygu düzenleme becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ebeveyn veya öğretmenler tarafından doldurulabilen ölçek toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin yanıt kategorisi 4'lü likert tipidir. Kapçı, Uslu, Akgün ve Acer (49) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin uyarlama çalışmasına toplam 284 (klinik olmayan n= 263; klinik n= 22) çocuk katılmıştır. "Değişkenlik/Olumsuzluk" ve "Duygu Ayarlama" olmak üzere iki alt-ölçekten oluşmaktadır ve ölçekten alınan yüksek puanlar, duygu düzenlemede yaşanan güçlüğü ortaya koymaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,84 olarak saptanmıştır. Anne ve baba değerlendirmeleri arasındaki korelasyon ($r=,81$), test-tekrar test kararlılığı ($r=0,90$) ve iç tutarlık ($\alpha= 0,84$) analizleri ölçeğin genel olarak 6-13 yaş grubundaki çocukların duygu düzenleme becerilerini değerlendirmede yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ise ölçeğin toplam puanının iç tutarlılık katsayısı 0,88; değişkenlik/olumsuzluk alt ölçeğinin 0,84; duygu ayarlama alt ölçeğinin ise 0,78 olarak bulunmuştur.

İstatistiksel Analizler

İstatistiksel analizler için SPSS 25 Paket Programı ve Preacher ve Hayes'in (50) geliştirdiği SPSS eklentisi ve PROCESS kullanılmıştır. Öncelikle ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğinin test edilebilmesi için toplam puanlar üzerinden normallik testi ve

çarpıklık/basıklık analizleri uygulanmıştır. Ardından ÖÖB tanısı olan ve olmayanların depresyon, benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü toplam puanlarının farklılaşp farklılaşmadığına bakılabilmesi için bağımsız örneklem T-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Post-hoc testi olarak Tukey testi; ÖÖB tanı grubunun benlik algısı, depresyon ve duygu düzenleme güçlüğü ölçek puanlarının ortalamalarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğine bakmak için Kruskal Wallis analizi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan bütün değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile sorgulanmıştır. Bir sonraki aşamada klinik ve kontrol grubundakilerin benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğünün, depresif belirtileri yordama düzeyi iki ayrı aşamalı regresyon analizi ile test edilmiştir. Her iki grup için ayrı ayrı regresyon analiz sonuçlarının ışığında depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün aracı rolü için Hayes (51) tarafından önerilen Bootstrap yöntemi olan çoklu aracı model testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışmaya ÖÖB tanısı olan 156 çocuk ile 170 sağlıklı kontrol dâhil edilmiştir. Araştırma kapsamında ÖÖB ve kontrol grubunun temel bazı özellikler açısından farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla bağımsız T-testi analizi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan bağımsız T-testi analizine göre ÖÖB ve kontrol grubu cinsiyet dağılımı açısından istatistik-

sel olarak benzer bulunmuştur ($p=0,49$). ÖÖB grubunun yaş ortalaması 11,21; kontrol grubunun yaş ortalaması ise 11,36'dır ve iki grup arasında yaş ortalaması yönünden istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunmamıştır ($p=0,24$).

ÖÖB tanısı olanların ve ÖÖB tanısı olmayanların anne-baba eğitim ve anne-baba meslek düzeyi açısından farklılaşp farklılaşmadığını görmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Klinik ve kontrol gruplarını oluşturan katılımcıların anne eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p = 0,019$) ancak baba eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p > 0,05$). Anne eğitim düzeyleri arasındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla Tukey post-hoc testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre üniversite ve sonrası eğitim düzeyinin ($\bar{x} = 0,28$); lise ($\bar{x} = 0,51$), ortaokul ($\bar{x} = 0,53$) ve ilkököl ($\bar{x} = 0,53$) eğitim düzeylerinden anlamlı derecede farklılaştığı gözlemlenmiştir ($p < 0,05$). Ancak üniversite ve sonrası ile okur-yazar olmayan grup ($\bar{x} = 0,55$) arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0,05$). Katılımcıların anne meslek düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken ($p > 0,05$), baba meslek düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p = 0,004$). Yapılan Tukey post-hoc testi sonuçlarına göre emekli olanlar ile ($\bar{x} = 0,82$) memur ($\bar{x} = 0,36$), serbest meslek ($\bar{x} = 0,46$) ve işçi olanlar ($\bar{x} = 0,42$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Her iki grubun sosyodemografik özellikleri karşılaştırmalı olarak Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.Örneklemin sosyodemografik özellikleri

Değişkenler	ÖÖB N(%)	Kontrol N(%)	p*
Yaş	11.21±1.09	11.36±1.28	.27
Cinsiyet			.49
Kız	72 (%46.2)	85 (%50)	
Erkek	84 (%53.8)	85 (%50)	.009**
Anne Eğitim			
Okuryazar değil	5 (%3.2)	4 (%2.4)	
İlkokul	44 (%28.2)	39 (%22.9)	
Ortaokul	40 (%25.6)	35 (%20.6)	
Lise	49 (%31.4)	47 (%27.6)	
Üniversite sonrası	18 (%11.5)	45 (%26.5)	.004**
Baba Meslek			
İşsiz	6 (%3.8)	3 (%1.8)	
Memur	20 (%12.8)	35 (%20.6)	
Serbest Meslek	60 (%38.5)	71 (%41.8)	
İşçi	37 (%23.7)	50 (%29.4)	
Profesyonel Meslek	15 (%9.6)	7 (%4.1)	
Emekli	18 (%11.5)	4 (%2.4)	

*Bağımsız örneklem T-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Ölçeklerden elde edilen ortalama, standart sapma ve değişkenler arası korelasyonlara ilişkin bilgiler Tablo 2'de verilmiştir. Buna göre ÖÖB grubunda depresyon ölçeğinin (D), benlik algısı (BA) ve duygu düzenleme güçlüğü (DDG) ölçekleri ile olan korelasyonları en düşük $r = ,67$ ile en fazla $r = -,81$ arasında iken kontrol grubunda en düşük $r = ,27$ ile en fazla $r = -,66$ arasındadır ($p \leq 0,01$).

ÖÖB ve kontrol grubunun depresyon, benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü ölçeklerinden aldıkları toplam puanlarda fark olup olmadığını incelemek amacıyla bağımsız örneklem T-testi

Tablo 2. ÖÖB ve kontrol grubunun ölçeklerden almış olduğu puanların ortalama, standart sapma ve değişkenler arası korelasyon analizi sonuçları
ÖÖB Grubu (N=156)

Değişkenler	X	SS	1	2	3	4	5
1.D	45,57	8,15	---	-.81**	.67**	.78**	-.41**
2.BA	42,83	15,84	---	---	-.66**	-.70**	-.47**
3.DDG	56,39	11,24	---	---	---	.80**	.89**
4.DA	21,55	5,61	---	---	---	---	.44**
5.D/O	34,84	7,56	---	---	---	---	---

Kontrol Grubu (N=170)							
Değişkenler	X	SS	1	2	3	4	5
1.D	30,26	3,47	---	-.66**	.27**	.21**	.24**
2.BA	69,31	7,26	---	---	-.39**	-.29**	-.35**
3.DDG	40,69	7,86	---	---	---	.74**	.90**
4.DA	15,98	4,74	---	---	---	---	.36**
5.D/O	24,71	5,70	---	---	---	---	---

Pearson momentler çarpımı korelasyon testi kullanılmıştır. X: Ortalama, SS: Standart sapma
D:Depresyon (Toplam). BA:Benlik Algısı (Toplam). DDG: Duygu Düzenleme Güçlüğü (Toplam). DA: Duygu Ayarlama.
D/O: Değişkenlik/Olumsuzluk **p < 0,01

analizi yapılmıştır. Buna göre toplam depresyon ($t=-22,38$, $p=0,00$, Cohen's $d=0,24$), toplam benlik algısı ($t=19,67$, $p=0,00$, Cohen's $d=0,21$) ve toplam duygu düzenleme güçlüğü ($t=-14,72$, $p=0,00$, Cohen's $d=0,16$) puanlarının ÖÖB ve kontrol grubu arasında anlamlı bir farklılık oluşturduğu saptanmıştır. ÖÖB tanılı grubun toplam depresyon puan ortalaması ($\bar{x}=45,57$) kontrol grubuna ($\bar{x}=30,26$) göre daha yüksektir. ÖÖB tanılı grubun toplam benlik algısı puan ortalaması ($\bar{x}=42,83$) kontrol grubuna ($\bar{x}=69,31$) göre daha düşüktür ve son olarak ÖÖB tanılı grubunun toplam duygu düzenleme güçlüğü puan ortalaması ($\bar{x}=56,4$) kontrol grubuna ($\bar{x}=40,69$) göre daha yüksektir.

Klinik grubunda 129 katılımcının işleksi (%82,7), 15 katılımcının işsiz (%9,6), 12 katılımcının disgrafi alt tanısı (%7,7) olduğu belirlenmiştir. Alt tipler arasında iki depresyon, benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü değişkenleri Kuruskal Wallis testi ile değerlendirilmiştir. Buna göre ÖÖB'nin alt tipleri arasında depresyon ($p=,39$), benlik algısı ($p=,36$), duygu düzenleme güçlüğü ($p=,85$) ölçek puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Çalışmanın temel amacı doğrultusunda benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü depresif

belirtiler üzerindeki etkisini görmek amacıyla ÖÖB tanılı grup ve kontrol grubu için ayrı ayrı çoklu hiyerarşik regresyon analizi yürütülmüştür. Çoklu hiyerarşik regresyon analizinde ilk aşamada bağımlı değişken olan depresyon toplam puanı ile benlik algısı toplam puanı ikinci aşamada ise duygu düzenleme güçlüğü toplam puanı enter metodu ile denkleme girilmiştir. Kontrol grubu için de ayrı ayrı temellenmiştir.

ÖÖB tanılı gruptan elde edilen katsayılar incelendiğinde toplam benlik algısının, depresif belirtileri anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.81$ $p < ,05$) ve depresyon puanındaki varyansı %66 açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda ise duygu düzenleme güçlüğü depresif belirtileri anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = ,23$ $p < ,05$). Benlik algısı ile birlikte duygu ayarlama güçlüğü depresif belirtileri anlamlı olarak yordamakta ve depresyon puanlarındaki varyansı %75 açıklamaktadır. Buna göre benlik algısı puanı azaldıkça ve duygu ayarlama güçlüğü puanı arttıkça depresif belirti oranı artmaktadır.

Kontrol grubundan elde edilen katsayılar incelendiğinde toplam benlik algısının depresif belirtileri anlamlı olarak yordadığı ($\beta = -.66$ $p < ,05$) ve depresyon puanındaki varyansı %43 açıkladığı görülmüştür. İkinci adımda ise duygu

Tablo 3. ÖÖB ve kontrol grubunda benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü depresif belirtileri yordamadaki rolüne ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Yordanan	Yordayıcı	ÖÖB Grubu					Kontrol Grubu				
		R ²	R ² değ.	F	β	t	R ²	R ² değ.	F	β	t
Depresif belirtiler	Adım 1	.66	.66	298,6	-.81***	-17,28	.44	.44	130,76	-.66***	-11,44
	Adım 2	.69	.69	170,2	.23***	3,85	.44	.00	65,02	.01	.19

Bağımlı değişken: Depresif belirtiler
***p<0,001

Şekil 1. ÖÖB grubunda benlik algısı ile depresif belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü

- Not: Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. R² değerleri açıklanan varyansı göstermektedir.
- *p < .001

düzenleme güçlüğü'nün depresif belirtiler üzerinde herhangi bir etkisi olmadığı saptanmıştır (p > .05). Buna ilişkin sonuçlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

ÖÖB ve Kontrol Grubunda Aracı Rol Analizleri

ÖÖB tanısı olan ve olmayan grupta depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünü incelemek amacıyla bootstrap yöntemini temel alan regresyon analizi yapılmıştır. Bu yöntemin Baron ve Kenny'nin (52) geleneksel yönteminden daha güvenilir sonuçlar verdiği bildirilmektedir (50,51). Bu analizde bootstrap tekniği ile 5000 yeniden örneklem seçeneği kullanılmış, aracı rolün anlamı ise %95 güven aralığındaki değerlerin 0 olmaması ile değerlendirilmiştir (50,53).

ÖÖB grubunda depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolüne ilişkin bulgular Şekil 1'de yer almaktadır. Buna göre benlik algısının, yordanan değişken olan depresif belirtiler üzerinde anlamlı düzeyde ve negatif yönde etkisi bulunmaktadır ($\beta = -.4178$, %95CI [-.4656, -.3701], $t = -17,2798$, $p < .001$). Buna ek olarak benlik algısının, duygu düzenleme güçlüğü'nü anlamlı düzeyde ve negatif yönde etkilediği görülmektedir ($\beta = -.4710$, %95CI [-.555, -.3865], $t = -11,0104$, $p < .001$). Benlik algısı, duygu düzenleme güçlüğü'ndeki değişimin yaklaşık % 44'ünü açıklamaktadır. Duygu düzenleme güçlüğü'nün depresif belirtiler üzerindeki etkisine bakıldığında ise bu aracı değişkenin pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu söylenebilir ($\beta = .1682$, %95CI [.0820-.2544], $t = 3,8559$, $p < .001$). Benlik algısı ile aracı değişken olan duygu düzenleme

güçlüğü denkleme eşzamanlı girildiğinde depresif belirtiler ile benlik algısı arasındaki ilişki azalarak, benlik algısı değişkeninin katkısı sürmekle birlikte düşüş göstermiştir. Ancak 0,001 düzeyinde anlamlılık göstermeye devam etmiştir ($\beta = -.3386$, %95CI [-.3998, -.2774], $t = -10,9360$, $p < .001$). Dolayısıyla duygu düzenleme güçlüğü'nün, depresif belirtiler ile benlik algısı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık ettiği sonucuna varılmıştır ($\beta = -.0792$, %95CI [-.1115, -.0488]). Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğü (K2) $-.15$ 'dir.

Bu çalışmada kontrol grubu için yapılan hiyerarşik regresyon analizinde depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü desteklenmemiştir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada ÖÖB tanılı grup ile kontrol grubu karşılaştırılarak benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü'nün depresif belirtileri ne ölçüde yordadığını görmek amaçlanmıştır. İkinci olarak ise depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünü incelemek hedeflenmiştir.

Çalışmamızda ilk olarak ÖÖB tanılı grup ile kontrol grubunun depresif belirtiler, benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü açısından farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Buna göre ÖÖB grubundakiler daha fazla depresif belirti göstermekte, daha düşük benlik algısına sahip olduğunu bildirmekte ve daha fazla duygu düzenleme güçlüğü sorunu yaşamaktadır. Nitekim bu bulgular alanyazındaki

çok sayıda çalışma ile tutarlıdır (6,7,15,21,22). Söz konusu olan bu çalışmalarda ÖÖB tanılı çocuk ve ergenlerin, kontrol grubundaki akranlarına göre kendilerini daha az kabul edilebilir olarak algıladıkları, daha olumsuz benlik değerlendirmelerinde buldukları (6,7,15) ayrıca daha çok depresif belirtiye sahip oldukları (21,22) rapor edilmiştir.

Bu çalışmada hem ÖÖB grubunda hem de kontrol grubunda yordayıcı değişken olan benlik algısı ve yordanan değişken olan depresif belirtiler arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre bireyin benlik algısı azaldıkça depresif belirtileri artmaktadır ve bu bulgu benlik algısı ve depresyon ilişkisini inceleyen çalışmalarla (17,18) paralellik göstermektedir. Bu çalışmalarda bireyin benlik algısının, depresif belirtiler üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur. Daha önce de belirtildiği üzere kontrol grubuna göre ÖÖB tanısı olan grubun benlik algısı puanlarının daha düşük, depresyon puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. İlgili alanyazın incelendiğinde ÖÖB tanılı gruba ile kontrol grubunda depresif belirtiler ve benlik algısı düzeyleri yönünden karşılaştırılmasına dayalı çok sayıda çalışmanın bununla tutarlı bulgular ortaya koyduğu görülmektedir. Nitekim Undheim ve Sund (27) ÖÖB tanısı olanların kontrol grubuna göre daha yüksek depresif belirti ve daha düşük benlik değeri gösterdiğini bildirmiştir. Humphrey ve Mullins (26) ise ÖÖB tanısı olan bireylerin akademik ve sosyal alanda deneyimledikleri olumsuzlukların daha düşük benlik algısına neden olduğunu aynı zamanda bu durumun daha yüksek düzeyde depresyon puanına sahip olmakla ilişkili olduğunu göstermiştir. Dolayısıyla sahip olunan herhangi bir psikiyatrik tanıdan bağımsızca düşük benlik algısına sahip olmanın, çocuk ve ergenler üzerinde olumsuz etkiye neden olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada beklenildiği üzere ÖÖB grubunda duygu düzenleme güçlüğü, depresif belirtileri yordadığı bulunmuştur. Buna göre klinik grupta duygu düzenleme güçlüğü, depresif belirtiler üzerinde etkiye sahiptir. Bu bulgu ile tutarlı olarak Pavri ve Monda-Amaya (40) ÖÖB tanısı olan çocuklarda duygu düzenlemede yaşanan zorlukların depresyonla olan ilişkisini göstermiştir. Gerçekten de duygu düzenleme, çocukluk dönemi

depresyonu ve olumsuz yaşantıları arasındaki ilişkide oldukça önemli bir yere sahiptir (43,54). ÖÖB tanılı bireyin karşısındaki kişinin duygusunu anlayamaması, duygulara ilişkin ipuçlarını yakalayamaması ve duyguları düzenleyememesi onun sosyal sorunlar yaşamasına neden olmakta bu durum da içe çekilme ve depresyona yol açabilmektedir (55). Aynı zamanda ÖÖB tanısı olan çocuk veya ergenler için tekrarlayan akademik başarısızlıklar, arkadaş ilişkilerinde sorunlar yaşama, akranları tarafından reddedilme gibi durumların çocukluk çağı olumsuz yaşantıları olduğu göz önünde bulundurulduğunda depresyon ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişki daha anlaşılır hale gelmektedir. Ancak çalışmamızın kontrol grubunda duygu düzenleme güçlüğü, depresif belirtiler üzerinde etkili olmadığı görülmüş bu durum ÖÖB tanısı olmayan çocuk ve ergenlerin olumsuz duygulara yönelik başa çıkma stratejilerinin ve psikososyal baş etme kaynaklarının farklı olabileceğini düşündürmüştür.

ÖÖB grubunda, yordayıcı değişken olan benlik algısı ile aracı değişken duygu düzenleme güçlüğü arasındaki korelasyon katsayısına bakıldığında katılımcıların kendilerine ilişkin benlik algısı olumsuzlaştıkça duygu düzenleme güçlüğünde yaşadıkları sorunların arttığı görülmektedir. ÖÖB sadece akademik alanda değil aynı zamanda sosyal sorunlara ve davranış problemlerine yol açarak bu tanıya sahip olan çocukların kendilerine ilişkin duygu ve düşüncelerinin olumsuz olmasına neden olmakta (6,7,15) ve bu durum da çocukların sıklıkla sosyal ilişkilerde duygu düzenleme sorunları yaşamasına zemin hazırlamaktadır (34).

Bu çalışmada temel olarak depresif belirtiler ile benlik algısı arasında duygu düzenleme güçlüğü, aracı rolünün araştırılması amacıyla yapılan aracı değişken analizi sonucunda ÖÖB tanılı grupta duygu düzenleme güçlüğü, kısmi aracılık etkisi olduğu bulunmuştur. Bir başka deyişle, depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkiye duygu düzenleme güçlüğü eklendiğinde benlik algısının etkisinin azaldığı ortaya çıkmıştır. ÖÖB tanısı olanların daha düşük benlik algısına sahip olması; daha çok duygu düzenleme güçlüğü sorunları yaşamalarıyla, bu durum da daha fazla depresif belirtiye sahip olmalarıyla açıklanabilir. Alanyazında ÖÖB tanılı grubunda depresif belirtiler

ve benlik algısı üzerinde duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolünü inceleyen bizim rastladığımız bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak araştırmanın yordanan değişkeni olan depresif belirtiler ile aracı rol değişkeni olan duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkiye bakıldığında, depresif belirti puanı yüksek olan ÖÖB tanılı bireylerin duygu düzenleme becerilerinin daha yetersiz olduğu görülmektedir. Bu bulgu alanyazındaki birçok çalışma ile tutarlıdır. Bu çalışmalara göre özellikle arkadaşları tarafından damgalanan ve kabul göremeyen ÖÖB tanılı çocuklar düşük benlik saygısına sahip olmakta, genel olarak benliklerine ilişkin algıları olumsuz olmakta ve daha çok depresif belirti bildirmekte (örn.39,40,41,42); bunun yanı sıra duygu düzenleme becerileri iyi düzeyde olan çocuk ve ergenlerin, duygu düzenleme ile yeterli olmayanlara göre sosyal olarak daha yeterli, arkadaşları tarafından daha çok sevilen ve kabul gören kişiler oldukları (56,57) ve daha az depresif belirti sergiledikleri bildirilmiştir (36). Bu çalışmanın örnekleminin 10-14 yaş arasındaki öngerger ve ergenlerden oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda, genel olarak ergenliğin psikopatoloji gelişimi için yüksek risk teşkil eden bir dönemle karakterize olması (58,59) ve buna düşük benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğüne ilişkin sorunların eşlik etmesi depresyon ve anksiyete gibi önemli psikopatolojilerle ilişkilendirilmektedir (60,61). Ergenlik dönemi depresyonunun özellikle olumsuz duygularla baş etme için nitelikli stratejilere sahip olmamakla ilişkili olduğu (36) göz önüne alındığında duygu düzenleme güçlüğündeki eksikliklerin şu anki ve gelecekte olabilecek depresyon bozukluğu üzerindeki etkisi daha iyi anlaşılmalıdır (62,63). Klinik gruba ilişkin elde edilen bu bulgulara rağmen çalışmamızda kontrol grubunda depresif belirtiler ve benlik algısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün aracı rolü desteklenmemiştir. Bu çalışma çerçevesinde herhangi bir psikiyatrik tanısı olmayan kontrol grubunda duygu düzenleme güçlüğü'nün depresif belirtiler ve benlik algısı arasında aracı rolü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Buna göre ÖÖB'nin disleksi alt tipinde yer alan katılımcıların diskalkuli ve disgrafi alt tipi görülen katılımcılara göre sayıca daha fazla olması ve

yalnızca öz bildirim ölçeklerinin kullanılması sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra kontrol grubundakilerin psikiyatrik tanı alıp alma durumu bilgi alma formu ve okulun rehberlik biriminden alınan bilgilere göre belirlenmiş olsa da, bu grubun psikiyatrik bir muayeneden geçmiş olmaması araştırmanın bir başka sınırlılığı olarak görülebilir. Bu sınırlılıkların yanı sıra çalışmada kontrol grubu kullanılmaması, ÖÖB'nin sıklıkla DEHB, ER, KOKCB gibi diğer psikopatolojilerle komorbidite göstermesine rağmen eş tanısı olan katılımcıların çalışmaya dâhil edilmemesi ve geçerliliği ve güvenilirliği yüksek araçların kullanılması çalışmanın güçlü yanları olarak sıralanabilir.

Özetle ÖÖB tanısı olan çocukların benlik algısı ve depresif belirtilerine ilişkin çalışmalarda duygu düzenleme güçlüğü görece az çalışılan bir konudur. Kontrol grubunun kullanıldığı bu çalışmada ÖÖB tanısı olanlarda benlik algısı ile depresif belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü'nün kısmi aracılık etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu kısmi aracılık; düşük benlik algısının, duygu düzenleme güçlüğüne ilişkin sorunları artırması, duygu düzenlemede yaşanan bu olumsuz durumun da depresif belirtileri artırmasıyla açıklanabilir. Depresif belirtiler, benlik algısı ve duygu düzenleme güçlüğü faktörlerinin birlikte ele alınmasının ÖÖB'nin prognozunu etkileyecek risk etmenlerinin ve koruyucu etmenlerin değerlendirilmesinde önemli olduğu ve bu çalışmadan elde edilen sonuçların ÖÖB tanısı olan bireylerin psikolojik iyi oluş bakımından desteklenmesi ve sosyal ve akademik alandaki işlevselliklerinin arttırılması amacıyla geliştirilecek psikososyal yaklaşımlar için oldukça faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yazışma Adresi: Psk. Gözde Akkaya, Leksia Kişisel
Gelişim ve Danışmanlık Merkezi, Türkiye
gozdeakkaya8@gmail.com

KAYNAKLAR

1. Association AP. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5). 5th ed. Washington, DC, American Psychiatric Association, 2013.
2. Kavale K, Forness S. Social skill deficits and learning disabilities: A meta-analysis. *J Learn Disabil* 1996; 29:226-237.
3. Kuhne M, Wiener J. Stability of social status of children with and without learning disabilities. *Learn Disabil Q* 2000; 23:64-75.
4. Ochoa S, Olivarez A. A meta-analysis of peer rating sociometric studies of pupils with learning disabilities. *J Spec Educ* 1995; 29:1-19.
5. Heyman W. The self-perception of a learning disability and its relationship to academic self-concept and self-esteem. *J Learn Disabil* 1990; 23:472-475.
6. Bear G, Minke K, Manning M. Self-concept of students with learning disabilities: A meta analysis. *School Psych Rev* 2002; 31:405-427.
7. Elbaum B, Vaughn S. For which students with learning disabilities are self-concept interventions effective? *J Learn Disabil* 2003; 36:101-108.
8. Bem DJ. Self-perception: An alternative interpretation of cognitive dissonance phenomena. *Psychol Rev* 1967; 74:183-200.
9. Bem DJ. Self-Perception Theory, in *Advances In Experimental Social Psychology*. Edited by Berkowitz L. New York, Academic Press, 1972, pp. 1-62.
10. MacMaster K, Donovan L, MacIntyre P. The effects of being diagnosed with a learning disability on children's self-esteem. *Child Study Journal* 2002; 32:101-109.
11. Migden S. Self-esteem and depression in adolescents with specific learning disability. *J Infant Child Adolesc Psychother* 2002; 2:145-160.
12. Hildenbrand S, Roberts C, Harris-Looby J, Wolman C, Marasco J, Piper T. Self Esteem, Self-Efficacy, Locus Of Control, Reading Attitude, And Reading Achievement In Students With Specific Learning Disabilities. Barry University, Doctoral Dissertation. 2009.
13. Oladele AO, Oladele IT. Depression and suicidal ideation among college students with and without learning disabilities in Nigeria. *The European Journal of Social and Behavioural Sciences* 2016; 16:2084-2100.
14. Zeleke S. Self-concept of students with learning disabilities and their normally achieving peers: A review. *Eur J Spec Needs Educ* 2004; 42:145-170.
15. Gans AM, Kenny MC, Ghany DL. Comparing the self-concept of students with and without learning disabilities. *J Learn Disabil* 2003; 36:287-295.
16. Renick M, Harter S. Impact of social comparisons on the developing self-perceptions of learning-disabled students. *J Educ Psychol* 1989; 81:631-638.
17. Beck AT. *Cognitive Therapy And The Emotional Disorders*. New York, International Universities Press, 1976.
18. Seligman M, Peterson C. A Learned Helplessness Perspective On Childhood Depression: Theory And Research, in *Depression In Young People*. Edited by Rutter M, Izard CE, Read PB. New York, Guilford Press, 1986, pp. 223-251.
19. Sadock BJ, Sadock VA, Kaplan HI. *Kaplan and Sadock's Concise Textbook of Child and Adolescent Psychiatry*. Pennsylvania, Lippincott Williams&Wilkins, 2009.
20. Sikabofori T, Iyer A. Depressive Disorders In People With Intellectual, in *Anxiety And Depression In People With Intellectual Disabilities: Advances In Interventions*. Edited by Raghavan R. Brighton, Pavilion Publishing and Media Ltd., 2012.
21. Cooper SA, Smiley E, Morrison J, Williamson A, Allan L. An epidemiological investigation of affective disorders with a population-based cohort of 1023 adults with intellectual disabilities. *Psychol Med* 2007; 37:873-882.
22. Buckles J, Luckasson R, Keefe E. A systematic review of the prevalence of psychiatric disorders in adults with intellectual disability, 2003-2010. *J Ment Health Res Intellect Disabil* 2013; 6:181-207.
23. Francis DA, Caruana N, Hudson JL, McArthur GM. The association between poor reading and internalising problems: A systematic review and meta-analysis. *Clin Psychol Rev* 2019; 67:45-60.
24. Maag JW, Reid R. Depression among students with learning disabilities: Assessing the risk. *J Learn Disabil* 2006; 39:3-10.
25. Nelson JM, Harwood H. A meta-analysis of parent and teacher reports of depression among students with learning disabilities: Evidence for the importance of multi-informant assessment. *Psychol Sch* 2011; 48:371-384.
26. Humphrey N, Mullins P. Self-concept and self-esteem in developmental dyslexia. *J Res Spec Educ Needs* 2002; 2(2).
27. Undheim A, Sund A. Psychosocial factors and reading difficulties: Students with reading difficulties drawn from a representative population sample. *Scand J Psychol* 2008; 49:377-384.
28. Shields A, Cicchetti D. Emotional regulation among school-age children: The development and validation of a new criterion q-sort scale. *Dev Psychol* 1997; 33:906-916.
29. Koole S. The psychology of emotion regulation: An integrative review. *Cogn Emot* 2008; 23:4-41.
30. Gross J. Emotion Regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology* 2002; 39:281-291.
31. John O, Gross J. Healthy and unhealthy emotion regulation: Personality processes, individual differences, and life span development. *J Pers* 2004; 72:1301-1333.
32. Ursache A, Blair C, Raver C. The promotion of self-regulation as a means of enhancing school readiness and early achievement in children at risk for school failure. *Child Dev Perspect* 2012; 6:122-128.
33. Valiente C, Swanson J, Lemert-Chalfant K. Kindergartners' temperament and classroom engagement: Moderation by effortful control. *Social Development* 2012; 21:558-576.

34. Maughan A, Cicchetti D, Toth S, Rogosch F. Early-occurring maternal depression and maternal negativity in predicting young children's emotion regulation and socioemotional difficulties. *J Abnorm Child Psychol* 2007; 35:685-703.
35. Cole P, Michel M, Teti LO. The development of emotion regulation and dysregulation: Clinical perspective. *Monogr Soc Res Child Dev* 1994; 59:73-100.
36. Silk J, Steinberg L, Morris A. Adolescents emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behavior. *Child Dev* 2003; 74:1869-1880.
37. Eisenberg N, Fabes RA, Gurthrie IK, Murphy BC, Maszk P, Holmgren R, et al. The relations of regulation and emotionality to problem behavior in elementary school children. *Dev Psychopathol* 1996; 8:141-162.
38. Eisenberg N, Fabes RA, Shepard SA, Murphy BC, Guthrie IK, Jones S, et al. Contemporaneous and longitudinal prediction of children's social functioning from regulation and emotionality. *Child Dev* 1997; 68:642-664.
39. Margalit M, Al-Yogan M. The Loneliness Experience of Children With Learning Disabilities, in *The Social Dimensions of Learning Disabilities*. Edited by Wong BYL, Donahue ML. New Jersey, Lawrence Erlbaum, 2002, pp. 53-76.
40. Pavri S, Monda-Amaya L. Loneliness and students with learning disabilities in inclusive classrooms: Self-perceptions, coping strategies, and preferred interventions. *Learn Disabil Res Pract* 2000; 15:22-33.
41. Martinez R, Semrud-Clikeman M. Emotional adjustment and school functioning of young adolescents with multiple versus single learning disabilities. *J Learn Disabil* 2004; 37:411-420.
42. Mishna F. Learning disabilities and bullying. *J Learn Disabil* 2003; 36:336-347.
43. Maughan A, Cicchetti D. Impact of child maltreatment and interadult violence on children's emotion regulation abilities and socioemotional adjustment. *Child Dev* 2002; 73:1525-1542.
44. Piers EV, Harris DB. Age and other correlates of self-concept in children. *Journal of Educational Psychology* 1964; 55:91-95.
45. Çataklı M, Öner N. Çocuklarda öz kavramı ölçeği: Piers-Harris ölçeğinin bir çeviri ve güvenilirlik çalışması. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi* 1986; 12:85-100.
46. Öner N. Piers-Harris Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği El Kitabı. Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1996.
47. Kovacs M. Rating scales to assess depression in school-age children. *Acta Paedopsychiatr* 1980; 46:305-315.
48. Öy B. Çocuklar için depresyon ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi* 1991; 2:132-136.
49. Kapçı EG, Uslu RI, Akgün E, Acer D. İlköğretim çağı çocuklarında duygu ayarlama: Bir ölçek uyarlama çalışması ve duygu ayarlamayla ilişkili etmenlerin belirlenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 2009; 16:13-20.
50. Preacher KJ, Hayes AF. Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behav Res Methods* 2008; 40:879-891.
51. Hayes AF. *Introduction to Mediation, Moderation, And Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. 2nd ed. New York, The Guildford Press, 2018.
52. Baron RM, Kenny DA. The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *J Pers Soc Psychol* 1986; 51:1173-1182.
53. Preacher KJ, Hayes AF. SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behav Res Methods* 2004; 36:717-731.
54. Teisl M, Cicchetti D. Physical abuse, cognitive and emotional processes, and aggressive/disruptive behavior problems. *Social Development* 2008; 17(1):1-23. doi:10.1111/ j.1467-9507.2007.00412.x
55. Miller AL, Fine SE, Gouley KK, Seifer R, Dickstein S, Shields A. Showing and telling about emotions: interrelations between facets of emotional competence and associations with classroom adjustment in head start preschoolers. *Cogn Emot* 2006; 20(8):1170-1192. doi:10.1080/02699930500405691
56. Rydell A, Berlin L, Bohlin G. Emotionality, emotion regulation, and adaptation among 5- to 8-year-old children. *Emotion* 2003; 3:30-47.
57. Spinard TL, Eisenberg N, Cumberland A, Fabes RA, Valiente C, Shepard SA, et al. Relation of emotion-related regulation to children's social competence: A longitudinal study. *Emotion* 2006; 6:498-510.
58. Andersen SL, Teicher MH. Stress, sensitive periods and maturational events in adolescent depression. *Trends Neurosci* 2008; 31:183-191.
59. Twenge JM, Nolen-Hoeksema S. Age, gender, race, socioeconomic status, and birth cohort differences on the children's depression inventory: A meta-analysis. *J Abnorm Psychol* 2002; 111:578-588.
60. Kring AM, Sloan DM. *Emotion Regulation In Psychopathology: A Transdiagnostic Approach to Etiology And Treatment*. New York, Guilford, 2010.
61. Moses EB, Barlow DH. A new unified approach for emotional disorders based on emotion science. *Curr Dir Psychol Sci* 2006; 15:146-150.
62. Kuyken W, Watkins E, Holden E, Cook W. Rumination in adolescents at risk for depression. *J Affect Disord* 2006; 96:39-47.
63. Burwell RA, Shirk SR. Subtypes of rumination in adolescence: Associations between brooding, reflection, depressive symptoms, and coping. *J Clin Child Adolesc Psychol* 2007; 36:56-65.